

EEN VOORWERELDLIJKE MENSCH.

(Pithecanthropus erectus DUBOIS.)

Sedert de afstammingsleer haar licht over den oorsprong van den mensch deed schijnen, vond algemeen de overtuiging ingang, dat in de laatste geologische perioden vóór het verschijnen van den mensch op aarde, wezens geleefd moeten hebben, die tusschen den mensch en de hoogste apen overgangsvormen waren. Uit de eigenschappen van de apen en den mensch kon natuurlijk veel worden afgeleid omtrent de vermoedelijke eigenschappen dezer onbekende wezens, en velen mijner lezers zullen zich nog levendig de aantrekkelijke schets herinneren, waarin HÆCKEL in 1868, in zijne *Natürliche Schöpfungsgeschichte*, deze schepselen trachtte te schilderen.

Maar niet alleen de phantasie werd geprikkeld, ook de onderzoekingsgeest werd krachtig aangespoord. Uit de tegenwoordige geographische verspreiding van de met den mensch verwante apen, en uit een aantal andere gegevens kon met groote waarschijnlijkheid de bakermat van ons geslacht worden aangewezen en kon Indie genoemd worden als de streek, waarin de overgangsvormen tusschen aap en mensch moesten hebben geleefd. Zoo ergens van hen nog overblijfselen, fossiele beenderen, te vinden mochten zijn, zou een ijverig zoeken in Indie ze aan het licht moeten brengen. Het spreekt wel van zelf, dat velen zich aangordden, om zulk een merkwaardige vondst voor de wetenschap te veroveren. Maar de kans op een gelukkigen uitslag was klein; want alles pleit er voor, dat veranderingen als de hier bedoelde niet op groote schaal, maar bij voorkeur bij betrekkelijk groote zeldzaamheid der veranderende diertypen plaats vinden. En de ondervinding, bij al dit zoeken opgedaan, heeft de overtuiging van deze zeldzaamheid maar al te zeer bevestigd.

Gaf HAECKEL aan zijn phantasiebeeld reeds een wetenschappelijken naam: *Pithecanthropus* (aapmensch), eerst in de allerlaatste jaren is het gelukt, het handtastelijke bewijs te vinden, dat een tusschenvorm, als de door hem beschrevene, werkelijk geleefd heeft. Uit het rijk der verbeelding trad de voorganger van ons geslacht in het rijk der wetenschap, een grondig empirisch onderzoek van zijne eigenschappen ligt, met de noodige afbeeldingen, voor ons, om voortaan de plaats van HAECKEL's profetie in te nemen!

Aan een landgenoot van ons, den heer EUGÈNE DUBOIS, is het voorrecht ten deel gevallen, deze merkwaardige beenderen te ontdekken. Zijne groote ervaring op het gebied van fossiele zoogdieren stelde hem in staat, terstond de beteekenis in te zien van een fossiele kies, door hem in September 1891 in de residentie Madioen op Java gevonden en zich door herhaalde nasporingen op diezelfde vindplaats ten slotte in het bezit te stellen van twee beenderen, n.l. een schedeldak en een dijbeen, van den voorwereldlijken mensch afkomstig.

Aan den oever van den Bengawan werd, omstreeks een meter onder de oppervlakte van het water, in het droge jaargetijde, in een pleistogeene tuf laag de bedoelde fossiele kies aangetroffen. Verdere opgravingen deden omstreeks een maand later, op een afstand van slechts één meter van die vindplaats en in dezelfde laag, het schedeldak vinden. Eindelijk deed een herhaling van het onderzoek in het droge jaargetijde van het volgend jaar, op een afstand van 15 meter, in hetzelfde niveau het dijbeen ontdekken. Meer kon er, trots veel graven en zoeken, niet worden bijeengebracht.

In het bedoelde gesteente vindt men wel veel fossiele beenderen van andere dieren, maar nooit een geheel geraamte; zelden liggen een aantal beenderen van hetzelfde individu nog vlak bij elkander. Integendeel zij zijn meest verspreid; zelfs van gebroken beenderen werden de twee helften soms op aanzienlijke afstanden van elkander gevonden. Trouwens de tuf laag bevat de oude aanslibbingen der rivier; met het materiaal daartoe zijn de beenderen klaarblijkelijk van andere plaatsen aangevoerd. Het is dus zeer goed mogelijk, dat de drie genoemde voorwerpen van eenzelfde individu afkomstig zijn.

Alle drie verraden zij in hun vorm zulk een verwantschap met den mensch eenerzijds, dat reeds deze eigenschappen bewijzen, dat zij ten minste tot eenzelfde soort behoorden.

Onder de genoemde beenderen is het dijbeen zeker het merkwaardigste. Het is juist even lang en even dik als het dijbeen van een

gemiddeld mensch. Vooral komt het daarmee in den bouw van zijne beide uiteinden, de gewrichtshoofden van heup en knie, overeen. Toch zijn overal kleine verschillen aan te treffen, kenmerken, die nooit bij een mensch zijn aangetroffen, en die aantonen, dat dit been geen menschelijk been was. Zeer in het ooglopend is daaronder een eigenaardig uitwas van vrij samengestelden bouw, aan de binnenzijde op korten afstand van het heupgewricht gelegen.

Leeren ons de verschillen, aan de hand van de uitvoerige vergelijkende studie van den heer DUBOIS, dat wij hier met een nieuwen tusschenvorm tusschen aap en mensch te doen hebben, de overeenkomst in grootte en in bouw der gewrichtshoofden is van dien aard, dat aan een algeheele overeenkomst in functie geen oogenblik kan worden getwijfeld. En hier staan wij voor een conclusie van het allerhoogste belang: de eigenschappen van dit dijbeen bewijzen voldoende, dat de *Pithecanthropus* een opgerichten gang had, evenals de mensch, en dat hij zich bij zijne bewegingen niet meer met zijn voorste ledematen behoefde te ondersteunen, zooals zijn naaste verwanten, de Chimpansee en de Gorilla.

Ten allen tijde is de opgerichte gang beschouwd als het uitsluitend eigendom van den mensch, een voorrecht, waarop hij met recht trotsch is en waarmee niet alleen de overige kenmerkende eigenschappen van zijn lichaam, maar ook die van zijn geest onmiskenbaar in het nauwste verband staan.

Thans moeten wij dit voorrecht deelen met onzen voorganger, die daarom ook den soortsnaam *erectus* draagt. Trouwens het was te verwachten, dat wij, geologisch gesproken, eenmaal van ons uitsluitend standpunt zouden moeten afstand doen, want het spreekt wel van zelf, dat de mensch slechts trapsgewijze tot zijn tegenwoordig hoog standpunt kan opgeklommen zijn, en dat de opgerichte gang daartoe veeleer een middel is geweest, dan wel juist de laatst bereikte graad. Wijst die houding op een nauwere verwantschap met den mensch, dan waarop eenige andere soort aanspraak mag maken, het is toch duidelijk, dat de soort, die haar het eerst verwierf, nog in zeer veel andere opzichten beneden den mensch stond.

Al deze en dergelijke conclusiën worden bevestigd door het gevonden schedelbeen. Het wijst op een inhoud van de hersenpan, die veel grooter was dan van den Chimpansee, maar toch ook weer veel kleiner dan bij den mensch. Aan het schedeldak is ook nog het achterhoofdsbeen verbonden, zoodat men zich een voorstelling kan maken, hoe het hoofd op den hals werd gedragen.

Is de overeenkomst van het gevonden dijbeen met het dijbeen van den mensch zóó groot, dat bij een scherpe kritiek twijfel zou kunnen rijzen, of dit wel van een andere soort is, uit het schedelbeen blijkt ontegenzeggelijk, dat de *Pithecanthropus* nog volstrekt geen *Homo* was; de hersenmassa was veel kleiner en het hoofd moet veel meer voorover hebben gehangen.

Trouwens de gevonden kies, een zoogenoemde wijsheidskies, is vrij wat krachtiger en beter dan de onze plegen te zijn en haar kenmerken wijzen op een gebit, dat nog niet grootelijks van dat van den Chimpansee afweek.

De *Pithecanthropus* moet ongeveer even groot geweest zijn als wij en ook in lichaamsbouw geenszins die geweldige kracht en zwaarte bezeten hebben, die de hoogste apen van ons onderscheidt; trouwens nagenoeg in alle eigenschappen, waarover een kritisch onderzoek der gevonden beenderen den onderzoeker een oordeel geeft, hield dit wezen het midden tusschen de apen en den mensch. En wie weet niet, hoeverre de vergelijkende anatomie het reeds gebracht heeft, om uit enkele beenderen ons het geheele beeld van een wezen voor oogen te tooveren?

Wat vroeger schertsenderwijze van den *Gorilla* gezongen werd, zal weldra, naar wij vertrouwen, van den *Pithecanthropus* gelden, en met den dichter roepen deze beenderen hunnen vinder toe:

»*Bin dein anerkannter, nächster Blutverwandter,
Hochverehrter Homo sapiens!*»
